

Chahdortt Djavann

Meester

VERTAALD DOOR
JAN PIETER VAN DER STERRE
EN REINTJE GHOOS

2016
AMSTERDAM

Ouders kunnen hun kinderen maar twee dingen geven: wortels en vleugels.

Oosters spreekwoord

In ieder van ons schuilt een moordenaar. Vind de trekker en het pistool zal afgaan.

John Steinbeck

Je kunt mensen alleen begrijpen als je ze in je voelt.

John Steinbeck

Om deze roman te schrijven heb ik onderzoek gedaan naar levenslang veroordeelde minderjarigen zonder mogelijkheid van voorwaardelijke invrijheidstelling in de Verenigde Staten; toch is dit verhaal fictief en elke eventuele gelijkenis met werkelijke personen, situaties of gebeurtenissen is toevallig. Redville, de rode stad, staat symbool voor de meest afgelegen en armste getto's, waar de criminaliteit welig tiert.

DEEL EEN

Toen Big Daddy me vroeg wat ik wou doen in het leven, antwoordde ik hem zo vastberaden als ik kon: 'Ik wil de geschiedenis ingaan.' Hij barstte in lachen uit en legde zijn hand op mijn hoofd: 'Heel goed, jongen, heel goed. Je bent het waard mijn zoon te zijn.' Ik geloofde mijn oren niet. 'Lijkt het je wat om mijn zoon te zijn, hè, lijkt het je wat?' 'Ja, meneer,' durfde ik te formuleren.

Ik had dat in de kerk gehoord: 'De geschiedenis ingaan.' Dat waren de enige woorden die ik had onthouden uit de preek van de dominee, ik weet niet over wie of wat hij dat had gezegd, maar ik denk dat hij zoals gewoonlijk Jezus moest ophemelen; die bofkont, hij hoefde alleen maar geboren te worden om de geschiedenis in te gaan, dat hij de zoon van God was legde hem geen windeieren.

Van mij heeft niemand ooit geweten wie mijn ouders waren, ik werd geboren als een hond, achtergelaten op straat, ze noemden me 'mormel'; ik was niet de enige; jochies zoals ik, daar krioelde het van in die buurt en als ze wel ouders hadden of een van de twee, waren ze heus niet beter dan wij. Wat God betreft, die was nooit in zo'n getto geweest, hij was nooit uit de preek van de dominee gestapt om te zien wat er buiten de kerk gebeurde, en volgens mij gaf hij geen zier om jochies zoals ik. Ik had me nooit afgevraagd wie mijn ouders waren. Wat had dat voor nut? Het zou nergens wat aan hebben veranderd. We waren allemaal grootgebracht door een oude vrouw die door

iedereen 'grandma' werd genoemd, zelfs door degenen die bijna net zo oud waren als zij.

Big Daddy kwam zelden in die wijk, niemand had hem ooit gezien, maar iedereen was bang voor hem; net als voor God. De stad was zijn territorium en alles was van hem. Het was de eerste keer dat we hem zagen, en van al die jochies sprak hij mij aan, en toen wist ik dat ik de geschiedenis zou ingaan. Zoon van Big Daddy zijn, dat was zoon van God zijn.

In de wijk handelen we allemaal in dope. Je komt er als klein jochie binnen, je start onder aan de ladder; tot die dag had ik alleen onderhands verkocht. We werkten voor een of andere schlemiel, die in dienst was van een andere schlemiel, die op zijn beurt in dienst was van een derde, wiens baas zich waarschijnlijk verantwoordde tegenover Big Daddy zelf of liever tegenover een van zijn rechterhanden. Dat wil zeggen dat de hiërarchie werd gerespecteerd. We hingen de hele dag rond, raaptten peukjes, die we met veel moeite weer aankregen; die klootzakken rookten hun saffies tot het einde toe op.

Sinds de dag dat ik de zoon van Big Daddy werd, heeft geen mens me nog 'mormel' durven noemen, dat was voorgoed voorbij. Big Daddy zou hem zijn tong hebben afgesneden. Ik had recht op respect. En alleen al dat is het waard om al die jaren in de bak te zitten. Wat me had verrast toen ik Big Daddy zag, was dat hij zo klein van stuk was. Ik had hem me groot voorgesteld, maar verder deed dat er niet toe. Grootheid meet je niet af aan lengte. Trouwens, de schlemielige junk die me 'mormel' bleef noemen en voor wie ik werkte, voor wie alle jongens werkten, die was wel groot van stuk. Een lapzwans. Ik ben ook klein en pas hoorde ik dat Napoleon ook klein was. En volgens mij is God, als hij tenminste bestaat, ook geen lang end.

De geschiedenis ingaan, in elk geval de geschiedenis van onze stad, dat is me gelukt, maar zo zag ik het niet. Toen ik Big Dad-

dy had geantwoord: 'Ik wil de geschiedenis ingaan,' begreep ik niet precies wat dat wou zeggen. Die opmerking van de dominee was de enige die ik had opgevangen en die me had verrast, als een klap op mijn hoofd. In die tijd maakte ik geen verschil tussen droom en werkelijkheid; alleen wat er in mijn hoofd zat, bestond. Van de ene dag op de andere werd ik de geestelijke zoon van Big Daddy en ging zodoende door de voordeur en met veel poeha de geschiedenis in, reden genoeg voor elk straatjochie van mijn leeftijd om aan grootheidswaan te gaan lijden. Ik voelde me een hele piet. Ik voelde me de zoon van God, Jezus zelf behalve dat het met mij slecht is afgelopen. Alles welbeschouwd met Jezus natuurlijk ook.

Die dag liet Big Daddy me instappen naast hem in zijn cabriolet, en dat voor de ogen van alle toekijkende straatschooiers, die hun ogen niet konden geloven en stinkend jaloers waren.

Bij hem thuis was het allemaal groot, chic, glanzend en goud wat de klok sloeg. Armoede was kilometers ver te zoeken. Er waren een heleboel mensen bij hem in dienst, er draaiden een heleboel meisjes om hem heen, die masseerden hem, brachten hem te drinken, te eten, andere dansten met hem en schurkten zich tegen hem aan. Hij plaagde me: 'Dat zie je wel zitten, hè, die mukkels? Wacht maar, dat komt nog wel.' Ik had daarover al wel een idee, maar ik hield mijn mond.

De rechterhand van Big Daddy, Hector, zijn manussje-van-alles, mocht me niet. Hij vond me een mormel dat niet bij hen thuishoorde. De plotselinge, onverklaarbare belangstelling van Big Daddy voor mij keurde hij af. Hijzelf was op z'n hoogst een opdondertje dat bij Big Daddy in de gunst was gekomen, en juist daarom werd hij jaloers op mij. Terwijl ik toch maar... hoeveel?... amper een jaar of twaalf was.

Bij Big Daddy ben ik te weten gekomen wie Napoleon was. Hij had een heleboel schilderijen hangen, stillevens, landschappen, portretten en oorlogstaferelen. Een daarvan bleef me speci-

aal boeien, een heel groot doek, dat de hele muur besloeg. Lijken met uitpuilende ogen, van pijn verwrongen gezichten, overal gutsend bloed. Alles was heel levensecht op dat schilderij... alsof de slachtoffers net door een kogel waren geraakt. Ik weet niet waarom me dat zo betoverde, die angst, die grootse oorlog, de lijken, de gewonden die op sterven lagen. Ik keek bijna elke dag een poosje naar dat tafereel en elke dag ontdekte ik weer wat nieuws. Nog een gewonde, een bange hond, een getroffen paard, een schreeuwende vrouw, halfnaakt. Een detail dat me nog niet eerder was opgevallen. En op een dag verraste Big Daddy me: 'Dat vind je mooi, hè?' 'Ja,' antwoordde ik. 'Het is ook mijn favoriet, het stelt een veldslag van Napoleon voor.' Ik durfde niet te vragen wie die Napoleon was en waar hij ergens stond op het schilderij. Pas veel later kwam ik erachter dat Napoleon de keizer van Frankrijk was geweest.

Hij is klaar met zijn verhaal. Ik zet de opname stop. Ik weet zeker dat het geen improvisatie was, dat hij het had voorbereid, zijn verhaal had gerepeteerd en voor het romantische effect had besloten met Napoleon te eindigen. Hij had overal van tevoren aan gedacht. Ik stond versteld hoe goed hij kon vertellen. Hij is een tiener van zeventien, van origine een latino, met als voornaam Rody; hij is nooit naar school geweest en heeft pas na zijn opsluiting in de gevangenis voor minderjarigen leren lezen.

Ik ben vijftien jaar advocate geweest, een tijd waarin ik vaak werd verzocht om – vergeefs – hopeloze gevallen te verdedigen; gevallen waarvan veroordeling zeker was. Ik was alleen maar het alibi van het juridisch systeem, en omdat ik een vrouw was, smeerden ze me alleen opgeschoten jongens en jochies aan; puur om hun de illusie te geven dat iedereen in de ogen van de wet gelijk was en verdediging verdiende.

Na afloop van mijn laatste proces heb ik besloten de handdoek in de ring te gooien, niet langer het onderpand te zijn van een systeem waar ik niet meer tegen kon. Hij was een jochie dat ik vier jaar eerder had verdedigd zonder er zelfs maar in te slagen strafvermindering voor hem te krijgen. Al na ons eerste onderhoud was ik getroffen door zijn vrijpostige taal. 'Als je me niet helpt bij je verdediging, blijf je je hele leven in de isoleer zonder enige kans om er ooit uit te komen,' had ik hem voorgehouden, want hij weigerde me de

waarheid te vertellen; het leek hem koud te laten dat hij de rest van zijn leven achter de tralies zou zitten, of hij beseft niet dat de rest van zijn leven erg lang is als je pas dertien bent. Ik had me ook even afgevraagd of hij niet probeerde iemand de hand boven het hoofd te houden. Ik had om een psychiatrisch onderzoek gevraagd, maar dat was geweigerd.

Na zijn veroordeling ben ik hem op een zondag gaan bezoeken; ik had chocolaatjes voor hem meegenomen, daar hield hij van, had hij gezegd. Ik kon het niet laten, moest er nog een keer heen. Er was iets bijzonders aan dat jochie.

‘Waarom komt u elke week?’ vroeg hij op een dag.

Ik had die vraag niet verwacht en hakkelde: ‘Ik weet niet waarom.’

‘Ik heb geen behoefte aan uw sentimentaliteit,’ had hij me droog toegevoegd.

‘Weet ik.’

‘Wat is dan uw bedoeling? Waarom komt u op bezoek bij een gevangene als ik?’

‘Ik wil absoluut weten wat er echt is gebeurd.’

‘Waarom? Het proces is voorbij; niks meer aan te doen.’

‘Ik weet dat niet alles is gezegd.’

‘Wat doet het ertoe?’

‘Nou, voor mij doet het ertoe.’

‘Waarom?’

Ik weet niet wat me bezielde, maar ik zei: ‘Omdat... omdat ik denk dat ik je graag mag.’

En toen flapte hij er iets uit, eerder als opmerking dan als vraag: ‘En u hebt geen vrijer!’

Ik bloosde.

‘Niet erg,’ zei hij meteen daarna om me op mijn gemak te stellen.

Ik, een vrouw van dertig die bloosde bij een jochie van dertien.

Het was onmogelijk niet te worden getroffen door zowel zijn natuurlijke intelligentie als zijn verbale creativiteit; het vermogen ingewikkelde situaties goed weer te geven en verwarde gevoelens met doodeenvoudige woorden over te dragen. Ik had al snel door, tijdens ons eerste onderhoud, dat het een ongewoon jochie was, met gevoel, een scherp oog, gereserveerdheid en een voor zijn milieu ongewoon goed verstand.

Ik kon me niet neerleggen bij mijn elementaire, formele verdediging, die trouwens zijn straf niet had kunnen verminderen. Toen het vonnis werd uitgesproken, levenslange opsluiting zonder mogelijkheid van voorwaardelijke invrijheidstelling, was dat de eerste keer dat een van mijn cliënten was veroordeeld tot die definitieve, onherroepelijke straf en kon ik dat jochie niet overlaten aan zijn mateloze isolement. Ik was door hem net zo gefascineerd als door bepaalde romans die ik als adolescente las. Rody was een roman. In het contact met primitief, grof, laag-bij-de-gronds geweld had hij zich een onverwachte wijsheid eigen gemaakt. Hij was dertien jaar, maar had veertig jaar levenservaring. Door een pijnlijke, voortijdige rijpheid was hij somber geworden zonder geestelijk te zijn aangetast. Ik heb hem leren lezen. Hij vond lezen meteen leuk, had er aanleg voor, hij werd zelfs een fervent lezer. 'Dat helpt me het hier vol te houden.' In het begin sprak hij alleen straattaal, met de uiterst beperkte woordenschat van een kleine dealer; ik ben zijn lerares geworden. In vier jaar tijd boekte hij enorme vooruitgang: hij kiest zijn woorden met zorg en geeft blijk van een verrassende precisie. Lezen neemt de plaats in van alles wat hij in het leven tekort is gekomen en hij maakt zich gretig boekentaal eigen. Bij elk bezoek bracht ik een of twee boeken voor hem mee; zo las hij romans van Jack London, Mark Twain, Dickens... en veel detectives. Ook ik ging ze lezen of herlezen, en

ontdekte dat je meer opsteekt van goede detectives dan van de werkelijkheid van rechtszaken, en zeker meer dan van de wetboeken. Grote schrijvers hebben meer tijd, meer middelen en vooral meer verbeeldingskracht dan alle politieagenten, inspecteurs en advocaten bij elkaar. Nadat ik hem vier jaar lang wekelijks had bezocht, stelde ik hem op een dag voor, zonder er echt in te geloven, om een boek over hem te schrijven. Hij flapte er een antwoord uit dat ik opnieuw onthutsend vond.

‘Ik ga akkoord, op voorwaarde dat ik de schrijver ben!’

‘Hoe bedoel je?’

Hij antwoordde op hoge toon: ‘Nou, ik ken mijn verhaal het best; dus ik zal het vertellen, en dan zet u het op papier.’ Zo veranderde ik van een mislukte advocate niet in een schrijfster, maar in de ghostwriter van een jochie dat ik had leren lezen.

‘Jouw naam komt op het boek te staan, als ik ooit een uitgever vind; het zal een boek *à quatre mains* zijn...’

‘Het gaat niet om mijn naam op het boek, maar ik wil mijn verhaal zoals ik het heb beleefd, dat wil ik in mijn woorden in het boek, want met uw advocatenwoorden zit u ernaast.’

Ik liet een twijfelend ‘hmmm’ horen.

‘Als ik in één keer drie mannen heb kunnen neerschieten, moet ik er ook een boek over kunnen schrijven.’

Ik zag het verband niet, maar zei tegen mezelf dat het niets kostte om het te proberen. En zo nam ik de volgende zondag een digitale dictafoon mee. Aan het eind van de opname was hij tevreden over zichzelf, en beseffend dat hij daadwerkelijk diepe indruk op me had gemaakt, zei hij bedachtzaam: ‘Uiteindelijk vind ik het goed dat het een roman *à quatre mains* wordt, maar alleen als u ook uw leven vertelt; het worden twee parallelle verhalen.’

Stomverbaasd over zoveel zelfverzekerdheid keek ik hem

zwijgend aan. Hij vervolgde: ‘U hebt ook een verhaal, een leven; het mag gerust banaal zijn, dat is niet erg.’

Het bezoeken liep op zijn eind. Ik stond op en ging weg. Hij had niemand. Ik had me aan hem gehecht. Me hechten aan hopeloze gevallen was mijn specialiteit.

Op een dag, na een paar maanden aan zijn verhaal te hebben gewerkt, vroeg hij of ik mee wilde nemen wat ik over mijn leven had geschreven. Ik maakte duidelijk waarom ik aarzelde en zei dat zijn verhaal interessant was en dat het mijne daar niets mee te maken had.

‘Ik moet weten aan wie ik het allemaal vertel, ziet u? Ik moet u kennen. Het is belangrijk te weten waarom u dat allemaal doet, het is belangrijk voor mij en het is belangrijk voor de mensen die het boek zullen lezen.’

Ik zei niets en vroeg me af: waarom doe ik dit allemaal?

Er verstreken een paar seconden in een gezamenlijke denkpaauze.

‘Graag of niet.’

Ik zag me mijn aantekeningen over mijn leven niet meenemen naar een tiener in een gevangenis. Ik deed mijn mond open om hem uit te leggen dat zoiets geen zin had, maar hij gaf me daar geen gelegenheid voor, stond op en waarschuwde: ‘Als u volgende week uw eigen tekst niet meebrengt, hoeft u niet te komen. Dan zie ik u nooit meer terug.’

Ik wist dat hij niet blufte.

Om tijd te winnen kwam ik met een smoes: ‘Ik ben nog niet klaar.’

‘Breng mee wat er al op papier staat.’

‘Morgen om negen uur in mijn kamer,’ zei Big Daddy de eerste avond. Ik klopte bij hem aan, het was kwart over negen. Hij zat zijn eieren met spek te eten. Ik had in de keuken ontbeten, samen met de anderen. Hij wees naar de stoel tegenover hem: ‘Nou, ga daar zitten. Morgenochtend en elke ochtend daarna moet je op deze deur kloppen, om negen uur en geen minuut later. Stiptheid is essentieel, begrijp je?’ ‘Ja,’ zei ik en ik klom op de stoel, die een beetje hoog voor me was. Hij zat in een diepe fauteuil. Om de vork naar zijn mond te brengen bracht hij zijn hoofd naar voren en zodra er ook maar het kleinste beetje wit of geel van de vork droop, veegde hij zijn mond af met het grote servet dat hij als een laken over zijn knieën had gedrapeerd. Ik heb nooit gezien dat hij een vlek maakte, Big Daddy. ‘Je voelt je thuis in je kamer, hoop ik?’ Zonder mijn antwoord af te wachten ging hij verder: ‘Hector mag niet vergeten je een plunje te bezorgen.’ Toen ik hem met grote ogen aankeek, zei hij ter verduidelijking: ‘Je kloffie!’ Er ontging Big Daddy niets.

‘Ik moet je het leven leren, althans het minimum, begrijp je?...’ Ik had nooit gedacht dat er iets aan het leven te leren viel; ik wou net mijn mond opendoen om iets stoms te zeggen, vooral omdat ik sinds de vorige dag vleugels en veel zelfvertrouwen had; Big Daddy gebaarde dat ik mijn waffel moest houden en moest luisteren. ‘Hector zal zich met je bezighouden.’ Dat vond ik geen leuk idee, maar ik zei niks.

Elke ochtend klopte ik om klokslag negen uur bij hem aan

en ging naar binnen. Ik ging steeds op dezelfde stoel zitten en keek hoe Big Daddy zijn eieren met spek en zijn koffie naar binnen werkte en me intussen het leven leerde. Ik deed mijn mond alleen open om zijn vragen te beantwoorden. Vaak kwam het antwoord tegelijk met de vraag: 'Willen we een schop onder onze kont krijgen zonder te reageren? Nee, natuurlijk niet.'

Na zijn ontbijt ontving Big Daddy zijn rechterhanden. Soms kwam ik ze tegen als ik de kamer uit ging, ze stonden voor de deur te wachten, mond stijf dicht en zonder een blik op mij, alsof ik niet bestond; ik had op z'n hoogst recht op een grijns: 'Alles goed, snotaap?'

Ik had een hele kamer voor mezelf, een grote tv, videospelletjes, alles, zelfs een telefoon: 'Ik wil dat je teruggaat naar je kamer en daar tot twee uur blijft. De dag waarop ik het nodig vind je op te roepen of je een opdracht te geven, wil ik zeker weten waar je bent. Na tweeën doe je wat je wilt, maar hou je mobieltje op zak zodat ik je kan bereiken als ik je onverwacht nodig heb.' Waarom zou iemand als Big Daddy me nodig hebben, behalve om hem aan één stuk door te horen praten? Ik wist absoluut niet wat voor opdrachten of onverwachte dingen hij bedoelde, maar was vierentwintig uur per etmaal trots op zijn vertrouwen, opgewonden en, zoals hij het noemde, stand-by. Ik legde het mobieltje dat hij me had gegeven nooit weg, maar niemand belde me.

De eerste keer dat ik bij mijn vrienden langsging, met mijn nieuwe jeans en Nikes aan, had ik zin een beetje de blits te maken. Peuken rapen hoorde tot het verleden... Ik trakteerde op bier. De jongens waren op hun hoede, alsof ik ze in de gaten wou houden, of ze begonnen zich uit te sloven, hun spierballen te laten zien en te vertellen over hun heldendaden zodat ik ze bij Big Daddy zou aanbevelen. Alleen Jack was niet onder de indruk, niet van mijn look en niet van mijn centen. Hij was een raar geval, Jack. Ondanks zijn naam was hij net zo goed

een latino als ik. Nu en dan verdween hij, maar niemand wist ooit waarheen. Grandma noemde hem het ergste schoffie van ons allemaal. Hij was de grootste en ik de kleinste, qua lengte, bedoel ik. Hij praatte nooit met iemand, maar in de wijk werd verteld dat zijn vader bij zijn geboorte oorlog was gaan voeren in Afghanistan en nooit meer was teruggekomen. 'Zodra hij de kleur van zijn telg had gezien, nam hij de benen,' klonk het boosaardig. Het gebeurde vaak dat vaders ervandoor gingen als hun vrouw was bevallen. Vaderschap moet wel verdomd lastig zijn. 'Mannen voelen zich in het nauw gedreven, ze kunnen het niet hebben dat ze verantwoordelijkheden opgedrongen krijgen,' was de diagnose van grandma. Jacks moeder, die na het vertrek van haar man aan de drank was geraakt, wachtte nog steeds op zijn terugkeer, maar volgens haar burens was ze altijd al een drankorgel geweest, lang voor Jacks geboorte dronk ze 's ochtends al als een tempelier en dat was de reden waarom haar man pleite was gegaan. Ze was een potige vrouw, heel agressief, en haar smoelwerk was geruïneerd door de talloze flessen whisky. Ik denk niet dat iemand van ons haar als moeder had willen hebben. Ik had Jack ooit eens horen mompelen: 'Laat haar creperen, dat takkenwif!' Als kleine jongen kreeg hij dagelijks slaag van haar, want het was zijn schuld dat zijn vader niet terugkwam, zei ze telkens. 'Je boft dat je geen moeder hebt,' zei Jack op een dag tegen mij. Ik denk dat hij gelijk had, dus ik bofte inderdaad een beetje.

Jack nam me mee naar rijkelui met een villa en een zwembad. Alleen maar om te laten zien dat ook hij met belangrijke mensen omging. Het was ver van waar we gewoonlijk kwamen en niet zo groot als bij Big Daddy, maar het mocht er wezen. Het was snikheet en toch zaten die lui keurig in het pak en zonder hun jasje uit te trekken. Met hun donkere bril en hun kloffie leken ze allemaal op elkaar. En eerlijk gezegd zagen ze er niet makkelijk uit. Ze leken Jack te kennen. Hij liet me staan en liep naar een

van die jongens. Ze spraken vijf minuten met elkaar. 'Ik heb gezegd dat je mijn gabber bent.' Ik vroeg Jack wie ze waren. 'Lui die ik ken. Doe ik af en toe een klusje voor. Niet over praten met de anderen.' Sinds die dag waren we echt goeie maatjes en we zijn daar nog een paar keer heen gegaan. Bij Big Daddy was ook een zwembad. 'Wil je leren zwemmen?' had hij me op een middag gevraagd. Ik schudde mijn hoofd.

Water was niet mijn ding.